

Täze ýyly bellemelimi?

Category: Edebi makalalar, Kitapcy, Nukdaýnazar

написано kitapcy | 23 января, 2025

Täze ýyly bellemelimi? TÄZE ÝYLY BELLEMELIMI?

Allanyň Resuly (s.a.w) baky dünýä göç etmezinden az salym öň ymmatynyň başyna geljek külpetler hakynda birnäçe alamatlary aýdypdy. Bulardan iň ünsüni çekýäni Ymam Buharynyň »Sahyh hadysynda» geçen şu hadys-şerifi bolsa gerek. Hiç şübhесiz siz özüňizden öñki milletleriň ýoluna ädim-ädim, garyş-garyş eýerersiňiz. Hatda olardan biriniň bir kelpezäniň hinine girenini görseňiz, sizem şeýtmäge synanyşarsyňz». Bu sözi eşiden kabin sahabalar Resulallaha »Hristianlary we ýewreýleri göz öňünde tutup diýärsiňizmi?» diýip soranlarynda Resulalla (s.a.w) »Başga kim bolsun dagy?» diýip azajyk sesini gataldy jogap beripdir (Buhary, Tejtid). Allanyň Resulynyn hadylarynda aýdylşy ýaly, hristian we ýewreýlere eýermek, aýratynam Türkýede XIX asyryň ortalarynda döwleti we jemgyýeti yzagalaklygy üçin ösüp barýan Ýewropanyň yzyndan ýetirmek üçin Osman imperiýasy tarapyndan yylan edilen »Tanzimat» kanunynyň heteket edip başlan wagtyndan bări ilki aň-düşünjämizde, soňra durmuş şertlerimiziň ýewropapisintli görnüşe geçmegi bilen başlady. Olara gyşarnyksyz eýermek

günbatarly jemgyýetleriň dörediji, biziň bolsa öýkünji häsiýete öwrülmegimize getirdi hem-de bizi olar bilen birmeňzeş sypata öwürdi. Aýratynam soňky yüz ýylyň dowamynda günbatara meňzejek bolmak we olara eýermek bilen gelip ýeten ýagdaýymyza göz aýlanymyzda, musulman ymmatymzyň öz kimligini, ýörelgelerini, medeniýetiniň wajyp ugurlaryny ýitirmek derejesine gelip ýetendigimizi aç-açan görmek bolýar. Olara eýerjek bolmagyň bir subutnamasy hem 1400 ýyllap yslam jemgyýeti nukdaýnazaryndan wagty kesitleyän hijri kalendarynyň ýerine milady kalendarynyň kabul edilmegi 1-njy ýanvaryň Täze ýylyň birinji günü diýilip kabul edilmegidir. Hristian medeniýetinde aýratyn orny we many-mazmuny bolan 1-njy ýanwar günü musulmanlarda hem edil ýewropalyarda bolşy ýaly baýramçylyk howasyna öwrülipdir. Aslynda Täze ýyl günü nämäni aňladýar?! Hristiyanlyk kabul edilmänkä gadymy Rimde butparaz däpleriň iň ähmiýetlisi güýç-kuwwaty alamatlandyrýan »Gün Hudaýy» Mitra çokunmakdyr. Gün hudaýy Mitranyň doglan gününiň 25-nji dekabra gabat gelýärdi. Rimlileriň IX asyrda hristianlygy kabul etmekligi bilen ruhanylar we buthana gatlagy Rimiň paganizm medeniýetine degişli dini rituallary we baýramçylyk günlerini inkär edip durmadylar. Gadymy Rimiň paganizm medeniýetine degişli butparaz däp-dessurlary we köpçülikleýin baýramçylyklary halklaryň arasynda ýaýratmak üçin hristiýan mifologiyasynda duş gelýän rituallar bilen baglanychdyrdylar. Hezreti Isa pygamberiň doglan günü barada anyk bir sene aýdyp bilmeýän hristian ruhanylary gadymy Rimde Gün hudaýy Mitranyň doglan günü hökmünde kabul etdiler. 25-nji dekabr 1-njy ýanwar aralygy bolsa gadymy Rim kalendarında Gün hudaýy Mitranyň doglan günü bilen Saturn festiwalyndaky »Gün çalşygynyň» bileleşdirilmegi hökmünde bir hepdeläp bellenipdir we bu Günbatar hristiyanlary tarapyndan Isa pygamberiň doglan günü diýip kabul etmeklerine getiripdir. Täze ýyl günü hristiyanlaryň öz dinlerini butparaz gadymy Rim medeniýetine meňzetmäge çalyşmaklary netijesinde ähmiýetli bir güne öwrülyär.

Mukaddeslik düşünjesini ýeriň-gögүň ýaradyjysy bolan ýeke-täk Alladan alan musulmanlaryň Remezan we Gurban baýramlaryndan başga ylaýta-da köphudaýly paganizm we hristian medeniýetiniň önumi bolan Täze ýyl gününe aýratyn bir gadyr bilmedikleri, haýsy maksat we niýet bilenem bellenilýänem bolsa nädogrydyr. Çünki bu ýokarda belläp geçişimiz ýaly, Allanyň Resulynyn berk

gadagan eden »öýkünmek» manysyna öwrülyär.

Resulalla (s.a.w) şeýle diýipdir: »Kim bir kowuma öykense ol hem şolardandyr» (Ebu Dawud, Lybas). Allanyň resuly Medinä görüp baranyňdan soňra halkyň gadymy pars medeniýetiniň täsiri bilen Nowruz we Mihrijan günlerini gutlaýandyklaryny görüpdir we şeýle diýipdir: »Alla bu iki baýramyňzy olardan has haýyrly iki gün bilen çalyşdy: Gurban we Fitre (Remezan) baýramy» (Ebu Dawut, Salat. Nesaýy. Iýdeýn).

Netijede Ýewropanyň modernistlik akymy yslam düşünjesini özüne ýakynlaşdyrdy we täze bir taryhyň başlangyjy diýen toslama teoriýany aňymyza guýmaga çalyşdylar. Allatagala adamzady tümlükden we nadanlykdan ýagtylyga alyp çykmak üçin VII asyrda yslamy ugradandygyna garamazdan, adamzadyň nadanlykdan ýagtylyga çykmagyny, gaýtadan döreýşini 1789-njy ýylyň senagat rewolýusiýasy bilen baglanychdyryşlary ýaly, wagt kalendaryny hem hristiýan-paganist medeniýetiniň eseri bolan milady kalendary bilen baglanychdyrdylar. Şeýlelik bilen biz ýewropa merkezli dolandyrylýan bu wagt düşünjesiniň içinde öz kimliğimizi ýitiren jemgyýete öwrülenimizi duýman galdyk. Milady kalendarynyň kabul edilmegi we bu kalendaryň ilkinji gününiň Täze ýyl günü hökmünde bellenilmegi hijri kalendaryny 1400 ýyl ulanan, şol sanda wagta hem öz medeniýeti bilen baglanychygynyň üzülmeginiň başy bolupdyr. Şuny unutmalyň: biz Mesjidi-Aksa kyblamyzka, Käbä tarap kyblamyzy öwürmegi buýrulan halkdyrys (ymmatdyrys). Allatagala dinlerini öz isleýişleri ýaly üýtgeden hristiýanlar bilen birlikde bir kybla öwrülmegimize razy dälkä, nädip biz hristiýan-paganist medeniýetiniň eseri bolan Täze ýyl günü giňden belläp geçýaris?!... Ibn Omardan rowaýat edilmegine görä Allanyň Resuly (s.a.w) şeýle diýipdir: »Bir kişi müşrikleriň baýramyna gatnaşmak üçin olara meňzejek bolsa, ol kişi kyýamat günü olar bilen birlikde ýerinden turar» (Beýhaky. Es-sunenul-Kubra). Aly ymrان süresinde şeýle buýrulýar: »Kim yslamdan başga dine yönelse, ol din kabul edilmez we ol ahyrýetde husrana ugranlardan bolar» (Aly ymrان. 85)

Abdyrahym ŞEN. Edebi makalalar